

menő pártfogásra érdemessé teszi, s kérem, legyen segítségére, hogy ottani tartózkodásával minél jobban felkészülhessen itthon végzendő kulturális munkásságára.

Fogadja Követ Úr őszinte tiszteletem nyilváníását.

MOL XIX Kgy 29. doboz (eredeti)

72. KÁROLYI MIHÁLY MOLNÁR ERIKHEZ

(Párizs, 1947. október 18.)

Az utóbbi 10 nap alatt sorozatosan volt alkalmam beszélni az angol és amerikai sajtó vezető publicistáival. Az alábbiakban közlöm Miniszter Úrral ezen beszélgetésünk tartalmát, mert véleményem szerint informatív szempontból sokszor értékes adalékokat tartalmaznak a mai politikai helyzet megítéléséhez.

Callender, a „New York Times” párizsi tudósítója, beszélgetésünk során elismerte, hogy az új magyar demokrácia sok olyan rendelkezést hajtott végre, amely nagy lépést jelent előre a múlttal szemben. Tudatában van annak is, hogy a Horthy-rendszer katasztrófába sodorta a magyar népet, és egyben a negyedszázados Horthy-propaganda olyan mérget hintett el, amelynek fertőzéséből nehéz kigyógyulni. Éppen ezért valószínűnek tartja, hogy amennyiben Magyarországon az inga egy kissé jobbra fordul, ez többé-kevésbé a Horthy-uralom restaurálását jelentheti, és ez általános demokratikus szempontból nem kívánatos. Ugyanakkor azonban erősen támadta a Szovjetunió politikáját és kijelentette, hogy az elmúlt két és fél év tárgyalásai során mindig a Szovjetunió magatartása okozta a volt szövetségesek közötti viszony fokozatos elhidegülését.

Amikor megjegyeztem, hogy kollégája, Lippmann szerint az USA és a Szovjetunió képviselői tulajdonképpen még sohasem tárgyaltak négy szemkört és ameddig ez nem következik be, nem lehet végleges szakításról beszélni, Mr. Callender ezt tagadásba vette, mert szerinte valamennyi nemzetközi konferencia alatt előbb Byrnes és Molotov, később pedig Marshall és Molotov többször is tárgyaltak négy szemkört. Szerinte legfeljebb csak azt lehet mondani, hogy nem tárgyalták az egész világot globálisan és mindig csak a részletkérdésekkel foglalkoztak. Erre én megjegyeztem, hogy a nagyhatalmak közti ellentét még nem ok arra, hogy az USA mindenütt a reakciós erőket támogassa. Mr. Callender erre meglepő nyíltsággal válaszolt: „Hát bizony az oroszok arra kényszerítettek bennünket, hogy mindenütt a fasisztákkal szövetkezzünk.”

Beszélgetésünk végén Mr. Callender megjegyezte, hogy nagyon hasznos, ha az érem másik oldalát is megláthatjuk, és így az ő szempontjukból is igen fontos, hogy meghallgassák a másik oldal érveit.

Franciaországra vonatkozólag igen borúlátóan nyilatkozott. Nem hiszi, hogy a francia nép önerejéből talpra álljon. A francia társadalom – szerinte – velejéig romlott.

Normannal, a londoni „Times” tudósítójával főképpen a francia helyzetről beszélgetünk, amelynek egyik legalaposabb ismerője. Szerinte a francia jobboldal az, amely katasztrófára játszik. De Gaulle uralomra jutásának szinte feltétele – mondotta –, hogy a polgárháború és a nemzeti háború veszedelmét lobogtassa meg a francia tömegek előtt. Tehát ha a helyzet kieleződik és legalábbis egy polgárháborús atmoszféra keletkezik, De Gaulle-nak esélyei vannak a hatalom átvételére. Ha azonban a helyzet valamiképpen kiegyenlítődik, és ha a gazdasági ügyeket úgy ahogy rendbehozzák, De Gaulle esélyei csökkenni fognak, és azok a tömegek, amelyeket ideiglenesen megnyert a maga számára, ismét el fognak távolodni tőle. De Gaulle, éppen esélyei növelése érdekében, a legélesebb harcot hirdeti a kommunista párt és a Szovjetunió ellen, olyannyira, hogy már

nagyon nehéz lesz számára ettől az iránytól eltérni. Mr. Norman szerint ebbe a politikába De Gaulle-t elsősorban hadsegédei, Malraux, Diethelm, Soustelle stb. lovalták bele. Kérdés, hogy De Gaulle, aki ma annyira az amerikai külpolitika szolgálatába szegődött, meg tud-e majd minden tekintetben egyezni az amerikaiakkal, mert hiszen a francia Empire egységét hirdeti. Ugyanakkor nehézségei vannak az egyházzal is, mert a misztikus gallikán katolicizmus képviselője, melyet a Vatikán nem néz jó szemmel. Így hát nem valószínű, hogy a választásokon az egyház De Gaulle-t támogatni fogja.

A Mr. Normannal folytatott beszélgetés óta több mint két hét telt el. Azóta a helyzet valóban kieleződött és az általános megítélés szerint a mostani községi választásokon De Gaulle esélyei erősen megnövekedtek. Erre vonatkozólag külön jelentésben számolok be.

Michael Burn, a „Times” bécsi tudósítója néhány napos párizsi tartózkodása alatt szintén felkeresett. Tudtommal Michael Burn a választások ideje alatt Budapesten tartózkodott és több magyar személyiséggel folytatott beszélgetést. Csupán arra térek ki, hogy ő a szerzője a londoni „Times”-ban legutóbb Magyarországról megjelent két tárgyilagos cikknek, amely párját ritkítja a nyugati sajtóban. Michael Burn valóban a mai Magyarország barátjának tekinthető, aki nehéz körülmények között is helytáll meggyőződéséért. Természetesen neki is vannak kifogásai, de ezek a kifogások eltörpülnek az általános pozitív megítélései előtt.

Walter Lippmann, a „New York Herald Tribune” munkatársa, aki vezető külpolitikai szakértője az amerikai újságírásnak, és ezen túlmenően is bizonyos befolyással bír az amerikai külpolitika alakítására, még ha mint ellenzéki kritikus is, párizsi tartózkodása alatt szintén felkeresett és az őt érdeklő politikai kérdésekről úgy vélem, mint munkatársaimmal elég behatóan beszélgetett. Az volt a benyomásom, hogy az orosz-amerikai megegyezésnek nemcsak szószólója, de bízik ennek megvalósulásában, ha nem is a közeljövőben. Élőszóval is előadta „hidegháború” című cikksorozatának alapvető tézisét, amely szerint csak úgy képzelhető el a jelenlegi világpolitikai feszültség megszüntetése, hogy az orosz, angol, amerikai és francia csapatok egyidejűleg ürítik ki a még megszállva tartott országokat. Tézise alátámasztására előadta, hogy a jelenlegi angolszász-orosz zónahatár Európa közepén valószínűleg katonai határ, és amíg ezen a határon egymással farkasszemet néznek a hadseregek, addig enyhülés nem következhetik be. Nagy örömmel kommentálta azt a hírt, amely szerint a Szovjetunió felajánlotta, hogy Koreából visszavonja csapatait az amerikai csapatok visszavonásával egyidejűleg. Nem titkolta, hogy az ilyen kivonulást szerinte is hosszas tárgyalásoknak kell megelőznie.

Úgy ennél a pontnál, mint beszélgetéseink során egyébként is észrevettem, hogy Lippmann érdeklődésének homlokterében a németkérdés áll. Főképpen az foglalkoztatja, hogy mi fog történni Németországban, ha a győztesek csapatai onnan elvonulnak. Elmondotta, hogy az utóbbi hónapok folyamán az angol, amerikai és francia zóna legtöbb vezető politikusával megismerkedett és arra a meggyőződésre jutott, hogy ezeket az embereket, akiknek demokratikus és antihitlerista múltjához szerinte kétség nem fér, a németek hetek alatt elkergetnék, ha a megszállók magukra hagyják őket. Szerinte csak olyan rezsim tudná magát tartani Nyugat-Németországban, amely irredenta alapon áll és a régi német határok visszaállítását tűzi programjára. Ebből arra a következtetésre jutott, hogy a magára hagyott Németország oroszellenes politikát fog folytatni, bár nem zárkózik el annak a lehetőségnek mérlegelésétől sem, hogy egy német egységpárt esetleg orosz orientáció segítségével igyekezne politikai céljait elérni. Ezt a lehetőséget nem tartja nagyon kézenfekvőnek, viszont számol azzal, hogy a megszálló csapatok elvonulása után polgárháború törne ki Németországban. Szerinte a német társadalom jelenleg atomizált állapotban van. A nyugati zónákban csupán a szakszervezetek és a katolikus

egyház rendelkezik bizonyos szilárdabb szervezettel. A nagy tömegek kizárólag a mindennapi megélhetés gondjaival vannak elfoglalva és közéleti problémák iránt nem nagyon fogékonyak. Elmondotta, hogy az amerikai rendfenntartó szervek többször ütköztek már földalatti szervezetekbe, amelyeket a német hadsereg volt tisztjei alapítottak. Az amerikaiak csupán helyi csoportoknak jutottak nyomára és az irányítókat nem találták meg – Lippmann szerint. Lippmann érdekesnek tartotta azt, hogy a kieli szabotáló torpedógyári munkások között – a nyomozó hatóságok adatai szerint – nem munkásmozgalmi vezetőemberek állottak, hanem a városka polgármestere, aki nyilván nacionalista indokokból hozta létre a szabotázsakciót az angol hatóságok gyárleszerelési parancsa ellen.

Lippmann elismerte a lengyel újjáépítés teljesítményeit és hiszékenyen hallgatta a magyar újjáépítés eredményeire vonatkozó fejtegetéseinket, miközben csak két kérdést tett fel:

1. Van-e ellenzéki sajtó Magyarországon?

2. Az emberek mindennapi életét befolyásolja-e a politikai feszültség?

Összbenyomásom az volt, hogy Lippmann kétségtelenül szovjetellenes politikus, aki a szovjet befolyástól félti Közép-Európát. Ugyanakkor azonban elítéli a jelenlegi amerikai külpolitikát, amelyet esztelennek és irreálisnak ítél. Célja olyan megoldást találni, amely csökkenti a szovjet befolyást az európai kontinensen és ugyanakkor a világpolitika feszültségét is.

Walter Lippmann-nal egyidejűleg vendégül láttam Julian Huxleyt, az UNESCO főtitkárát, akit még londoni tartózkodásom idejéből jól ismertem. Huxley megragadta az alkalmat, hogy Lippmann-nak jól megmondja a véleményét a szerinte Anglia ellen irányuló amerikai külpolitikáról és gazdaságpolitikáról. Huxley udvarias hangon, de lényegében igen élesen beszélt, és szavaiból kivehető volt, hogy az angol átlagember véleményének ad kifejezést, amikor neheztelést öntötte szavakba afelett, hogy az amerikai politikusok imperializmussal vádolják Angliát, ugyanakkor, amikor az USA a legaktívabb imperialista hatalom. Ellentmondásnak minősítette például azt, hogy az amerikaiak a preferenciális birodalmi vámok megszüntetését követelik, amikor ők is vámkedvezményeket élveznek a Fülöp-szigeteken. Ellentmondást lát abban is, hogy akkor, amikor az amerikai delegátusok mindenütt a szabadkereskedelem útjában álló akadályok eltörlését követelik, Washington semmit sem tesz a magas amerikai védővámok csökkentésére. Kijelentette, hogy az angolok nem értik, hogy az amerikai sajtó miért csak az angol birodalom fennállását kritizálja, amikor fennáll még a francia, belga és holland gyarmatbirodalom is. Lippmann ekkor közbevetette, hogy az amerikaiak azon a véleményen vannak, hogy a holland gyarmatbirodalom az angol birodalom „csatlósa”. Huxley ez ellen élénken tiltakozott, mondván, hogy az angol kormány és közvélemény mindig elítélte a holland gyarmati adminisztráció brutális eszközeit.

- Mi most kiürítjük Indiát, Burmát, Palesztinát. Ottani uralmunknak mindörökké végeszakad. De ahhoz jogunk van, hogy a velünk egy kultúrájú és nyelvű dominiumokkal vámkedvezmény-szerződéseket kössünk. Ha Amerika ma azt kívánja tőlünk, hogy szabad kereskedők legyünk és nyissuk meg a kapukat a külföldi konkurencia előtt, akkor tulajdonképpen azt teszik, amit Anglia tett a múlt században, amikor gazdaságilag, majd politikailag ahova csak lehetett, be akart nyomulni a szabad kereskedelem zászlaja alatt – mondotta Huxley.

Lippmann Huxley érvelésére nem tudott ellenérveket felsorakoztatni, és látszott rajta, hogy alapjában igazat ad Huxley analízisének.

Igen jellemzőnek tartom az angol közvélemény megítélése szempontjából, hogy az igen jó modorú és minden szempontból mérsékeltnek mondható Huxley ilyen éles és

sokszor elkeseredett hangon adott kifejezést neheztelésének a jelenlegi amerikai politika és propaganda angolelleses volta felett.

A múlt héten láttam vendégül a francia újságírás több vezető személyiségét is. Így Marcel Cachin-t, az „Humanité” főszerkesztőjét, Valois-t, a „Franc-Tireur” szerkesztőjét, Aragont, Elsa Triolet-t és Georges Soriát, a „Ce Soir” vezető publicistáit, R. Manovilt, a „Libération” szerkesztőjét stb.¹ A tőlük szerzett információkat a francia belpolitikai helyzetről szóló jelentések részére használok fel. Annyit itt is jelenteni óhajtok, hogy mindannyiuk érdeklődésének homlokterében a világpolitikai feszültség kérdése mellett a francia községi választások problémája áll, és ennek kapcsán a De Gaulle-ista veszély kérdése.

MOL XIX Kgy 28. doboz (eredeti)

¹ A *Haladás* október 2-án közölte munkatársa, Bernát Balázs írását Károlyinál tett látogatásáról, *Károlyi Mihály Párizsban* címmel. Bernát kiemeli, hogy „a párizsi sajtó spontán melegséggel üdvözölte” Károlyit, „egyöntetűen és pártkülönbség nélkül”. A *Le Monde* vezércikket közölt *Franciaország hűséges barátja: Károlyi Mihály* címmel. Bernátot meglepte, milyen kopott, leromlott a követség berendezése, beleértve Károlyi dolgozószobáját is, aki azonban ezzel törődik legkevésbé.

A *Haladás* és a Radikális Párt továbbra is sokat foglalkozott Károlyival. Október 31-én a párt ünnepi emlékvacsorát rendezett, amelyen Kende Zsigmond „Károlyi-serleghbeszédet” tartott. Méltatta Károlyi és Jászi forradalmi szerepét és az őszirózsás forradalom aktualitását (*Haladás. 1947. november 6.*).

73. MOLNÁR ERIK KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Budapest. 1947. október 19.)

Igen tisztelt Elnök Úr, kedves Barátom,

Mindenekelőtt elnézésedet kérem válaszom késedelméért.¹ Belgrádi utam s ennek előkészítése időmet túlságosan igénybe vette. Köszönöm jókívánásaidat. Céлом ingadozás nélkül követni azt a külpolitikát, amelyet a magyar népi demokrácia érdekei természetesen előírnak. Az első lépést ebben az irányban Belgrádban máris megtettük.

A takarékoságra vonatkozó nézeteiddel egyetérték. Az első intézkedések ezen a téren megtörténtek. Eredményük a külügyi tárca költségvetésének lényeges csökkentésében mutatkozik. Persze, ami a követségek számának redukálását illeti, egyelőre új követségek, illetve diplomáciai misszióknak követségekké való kiépítése esedékes – Varsóban, Szófiában, Bukarestben, Prágában.

Nézetem szerint a kis Magyarország külpolitikájának is van – természetesen viszonylagos – célja a világpolitika arénájában. Nem közömbös a nemzetközi politika szempontjából, hogy Magyarország az amerikai imperializmus eszközévé válik vagy az anti-imperialista erők frontját erősíti csatlakozásával. Az utóbbinak előfeltétele persze a revizionizmus és a hintapolitika gyökeres felszámolása.

A dunai federációs politikai tartalma, illetve értéke természetesen a federált országok politikai rendszerétől függ. A dunai federáció éppúgy lehetne a nyugati imperializmus eszköze, mint egy széles bázisú hintapolitika hordozója, vagy végül a federált országok haladásának és az antiimperialista frontnak a tényezője. A dunai országok népi demokráciájának a szilárdulása szolgálhat biztosítékkal arra, hogy a fejlődés az utóbbi irányt fogja felvenni. Ez esetben az irányvételt a dunai federációra bizonyára a Szovjetunió is támogatni fogja. Annak a dunai federációnak tehát, amelyre irányt vehetünk, belpolitikai feltételei vannak az egyes dunai országokban. Erősíteni saját országunkban a népi demokráciát, és elősegíteni a többi dunai országban a népi demokrácia erősödését: erre kell irányulnia az egyes dunai országok belpolitikájának, a dunai federáció megteremtése szempontjából is.